

A börtönpasztoráció szerepe a fogvatartottak lelki gondozásában

 börtönpasztoráció tervszerű, sokoldalú, tudatosan szervezett tevékenység a lelkész és az általa megbízott világi munkatársak segítségével annak érdekében, hogy Isten felé irányítsák a fogvatartottak érdeklődését transzcendentális értékek és etikai normák közvetítése révén. Ez a tevékenység viszont nem korlátozódik a fogvatartási intézet falain belülre, mert a rászorulóknak számára külső kapcsolattartást biztosít elsősorban levelező szolgáltatón keresztül, továbbá közreműködik a szabadulásuk és fogadásuk előkészítésében (család, helyi egyházközség felkészítése, átmeneti szállás biztosítása, munkalehetőség felkutatása stb.).¹

A rabságban sínylődők felkutatása már a keresztény ókorban is ismert jelenség volt.² Erre ösztönöznek Jézus szavai is: börtönben voltam és felkerestetek (Mt 25,36). Viszont az alap helyzet erőteljesen megváltozott: az ősegyházban a hitükért sínylődtek a keresztények a börtönökben, jelenleg viszony a magukat kereszténynek és vallásgyakorlónak valló fogvatartottak hitükkel szemben kerültek elzárásra. Bár ismerték a helyes magatartási formát, mégis a rossz utat választották.³

A modern börtönpasztoráció történetének alapjait az újkori demokratizálódó társadalmi közegben érdemes kutatnunk. A korai elképzelések szerint a bűnözők megjavítását bár vallási alapon lehet elérni, de saját egyéni lelkiismeretükre kell bízni. Így alakult ki az USA-ban, Pennsylvania államban 1790-ben a pittsburgi, majd 1828-ban a philadelphiai intézet, amelynek alapja az elítéltek elkülönítése volt, s a javítás eszközeként a magányos bűnbánattartást tartották. A fogvatartottak még a templomban is álarcszerű csuklyában ültek, hogy egymás ne láthassák, illetve a magánelzárásuk folyamán is csupán úgy hallgathattak vallásos és erkölcsi tárgyú felolvasásokat, hogy az előadó a folyosón ült, ők pedig a cellaajtó résein keresztül hallgathatták ezt.

Az ún. Auburni rendszer (Auburn, USA, 1823) a hallgatásra alapozott, ahol éjjel elkülönítették a bűnözőket, nappal pedig némaságban kellett munkát végezniük és csöndben elmélkedniük elkövetett gáztetteikről és a megjavulás lehetőségéről.⁴

¹ MAJZIK M. (szerk.) (1996): *Jobb Lator: a Mécses Lelkiség lapja*, május–június. 13.

² MEZEY B. (szerk.) (2007): *Magyar Jogtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest. 375.

³ VAGNER M. (2012): A börtönpasztorációról. In: *A „szombat év”. A keresztény segítségnyújtás formái. Sapientia füzetek*, 20. Budapest. 169.

⁴ NAGY F.: Ora et labora. A börtönpasztoráció és a büntetés-végrehajtási jog egyes kérdései. In: OLÁH M. (szerk.) (2000): *Ora et labora. Hitélet és az egyházak tevékenysége a „Csillagbörtönben” a XIX. században és a XX. század végén*. Bába és Társai Kiadó, Szeged. 13–14.

Magyarországon az 1843. évi büntető javaslat is kitér a fogvatartottak vallási nevelésére, amelyet a vasárnapi istentiszteleteken való részvételben, valamint a börtönkönyvtárban lévő valóságos tárgyú könyvek kikölcsönzésében jelölt meg; utóbbi esetben az olvasni tudó elítélt számára azt is előírta, hogy az öt időszakonként meglátogató lelkész kérdezze ki olvasmányai eredményességéről.⁵ Komolyabb áttörést a magyarországi börtönpasztorációban a modern büntetés-végrehajtási intézetek megjelenése segítette.⁶ 1854 és 1858 között nyílt meg hat országos intézet (Illava, Lipótvár, Vác, Munkács, Márianosztra, Nagyenyed),⁷ amelynek mindegyike rendelkezett olyan egyházi személyekkel, akik az intézet állományába tartoztak. Szegeden például a *Domus Carresterialis Szegediensis* személyi állományába katolikus lelkész tartozott, akinek a fizetése az igazgató fizetésének 13%-a, az igazgatóhelyettes fizetésének 24%-a volt. Az intézet megoldotta a református vallású rabok vallásgyakorlását is, akikhez a református lelkész – akinek külső egyházi szolgálati helye volt – bejárhatott. A katolikus rabok számára minden nap a megfelelő napszakban kötelező imádság volt, negyedévente pedig gyónás és áldozás.

A „Csillag” felépülése után az épületben három imaterem (katolikus, protestáns és zsidó), valamint két lelkészi iroda kapott helyet. 1884-es adat szerint a három felekezet lelkésze a büntetés-végrehajtási intézet állományában volt. Az intézet könyvtárában igen nagy példányszámban állt rendelkezésre Biblia az elítéltek számára kölcsönzésre.⁸

A szegedihez hasonló állapot mutatkozott országosan, egészen az 1948. évi politikai fordulatig, amelyet követően az egyházak jelenléte nemkívánatossá vált. Tekintettel arra, hogy a „ne csak őrizd, gyűlöld is” elv érvényesült, a fogvatartottak egyben osztályidegenséget is hordoztak stigmaként, így az osztályharcra edzett rabtartók számára evidencia volt a jogeljárás elvének alkalmazása, így a vallásgyakorlathoz való jog érvényesülése napirendre sem került. 1963-ban került vissza a Belügyminisztériumtól az igazságügyi tárcához a büntetés-végrehajtási intézetek felügyelete. Viszont a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásáról és az előzetes tartóztatás foganatosításáról szóló 1966. évi 21. törvényerejű rendelet továbbra is a büntetés-végrehajtás céljaként csak az átnevelést határozta meg, ebben reszocializációról nem esett szó. Az alapelvek szerint az elítélttel szemben csak az ítéletben vagy jogszabályban meghatározott joghátrányok alkalmazhatók, tehát implicite vallásos meggyőződéséért hátrány nem érheti. Viszont a büntetés-végrehajtás során az átneveléshez és az intézet rendjének biztosításához szükséges szigoroknak, valamint a szocialista humanizmusnak kell érvényesülnie. A totális diktatúra sajátja, hogy az alternatív világkép tolerálása kizárt.⁹ A büntetés-végrehajtási intézetekben biztosítani kellett az átneveléshez és az oktatáshoz szükséges kulturális és pedagógiai feltételeket, továbbá az elítéltek büntetés-végrehajtással nem ellentétes jogainak gyakorlását. Ebben értelemszerűen a vallásgyakorlás szabadságát vagy kegytárgyak, vallásos könyvek birtoklását nem

⁵ 1843. évi büntető javaslat III. rész 62. §.

⁶ BÖKÖNYI I.: Előszó. In: OLÁH 2000: 5.

⁷ MEZEY 364.

⁸ OLÁH M.: *Ora et labora* a XIX. század végén. Az egyházak tevékenységének alakulása 1784-től a szegedi országos fegyintézetben, és az 1884-ben felépült Szegedi Királyi Kerületi Börtönben. In: OLÁH 2000: 26–28.

⁹ 1966. évi 21. tvr. 6. § (1)–(2) bekezdései.

értették bele.¹⁰ Bár a 20. § (1) bekezdése szerint az elítélt jogosult az egyes végrehajtási fokozatokra vonatkozó részletes szabályoknak megfelelően [c) pont] az elítéltek öntevékeny szervezeteiben való részvételre, ebbe imacsoport szervezése nem fért bele. Ugyanígy írott malaszt maradt a tvr. más szakasza is, amely az elítéltek neveléséről és oktatásáról szólt. Az egyházak nem vehettek részt azon pontok megvalósításában, amelyek az elítéltek átnevelését szolgálták a munkáltatás melletti rendszeres csoportos és egyéni neveléssel, valamint az elítéltek önképzésével, amelyeknél a társadalom támogatása is igénybevehető volt.¹¹ Jogszabályi alapként akár az Alkotmányra is lehetett hivatkozni, miszerint az állam és az egyház egymástól elválasztva tevékenykedik.¹²

Az Alkotmány 1972. évi szövege¹³ súlyos büntetést helyezett kilátásba annak, aki mászt valási hovatartozása miatt hátrányos megkülönböztetésben részesít. Ez a rendelkezés a gyakorlatban legalább arra adott lehetőséget, hogy a vallásos raboknak ezen az alapon kegyetlen bánásmódot ne kelljen elszenvedniük. A börtönmisszió lehetőségét viszont kizárólag a rendszerváltozás hozta meg. Az egyházak 1989-ben eseti jelleggel keresték meg a büntetés-végrehajtási intézeteket vagy a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát, annak érdekében, hogy az intézetekben istentiszteleteket tartsanak, illetve a rabokkal kapcsolatot építhessenek ki. 1989. augusztus 16-án Tari Ferenc, a BVOP helyettes parancsnoka, 10.088/89. számú utasításában engedélyezte az egyházak intézetekben való tevékenységét. Az 1990. évről szóló BVOP-jelentés már kedvezően szól az egyházi jelenlétről, kiemelve, hogy főleg az utógondozás területén nyújtanak jelentős segítséget.¹⁴

A jogszabályi környezetből kiemelendő a fogvatartottak vallásgyakorlásáról szóló 8/1990. (IV. 27.) IM rendelet. A büntetés-végrehajtási intézetben minden fogvatartott számára lehetővé kellett tenni, hogy istentiszteleten részt vehessen, az egyház lelkészének gondozásában részeseülhessen. A fogvatartott jogosult volt magánál tartani a vallás gyakorlásához szükséges könyvet; a szükséges mértékű és a biztonságot nem veszélyeztető kegytárgyakat. A fogvatartott számára lehetővé kellett tenni az egyházi házasságkötést, a keresztelest és az egyházi temetést. A fogvatartott természetesen eltiltható az istentiszteleten való részvételtől, ha az a biztonságot veszélyezteteti, de erről az eltiltás előtt a lelkészt meg kellett hallgatni. Ha a fogvatartottnak kiskorú gyermeke volt, lehetővé kellett tenni, hogy gyermeke vallásos neveléséről döntsön, és azt írásban vagy szóban a gyermek törvényes képviselőjével, tehát a másik szülővel vagy a gyámmal közölhesse.

Ettől kezdve a lelkész az egyházi elöljáró megbízólevelével léphetett be a büntetés-végrehajtási intézetbe. Az istentiszteletről a fogvatartottakat megfelelő időben tájékoztatni kellett. Az istentiszteletre önként jelentkezők részvétele nem volt korlátozható. Az istentiszteleten elkövetett fegyelemsértés elbírálása az intézet parancsnokának a hatáskörébe tartozott. Az intézetben

¹⁰ 1966. évi 21. tvr. 9. § (2) bek. d) és e) pont.

¹¹ 1966. évi 21. tvr. 26–28. §§.

¹² Alkotmány 54. § (2) bek.

¹³ 1972. évi I. tv. 61. § (1) bek.

¹⁴ MOCSAI Z.: Az egyházak és a Szegedi Fegyház és Börtön együttes tevékenysége a humánus büntetés-végrehajtás gyakorlásának fejlesztésében 1989-től. In: OLÁH 2000: 50–51.

a fogvatartott a lelkéssel szabadidejében korlátozás és ellenőrzés nélkül tarthatott kapcsolatot. A találkozást bármelyik fél kezdeményezhette. Az istentiszteletek céljára megfelelő helyiségről az intézet; a vallásgyakorlás tárgyi kellékeiről az egyház gondoskodott. Az intézet köteles volt elősegíteni az egyház szociális, gondozói tevékenységét, a fogvatartottnak a szabadulásra való felkészítéséhez nyújtott szolgálatait. Ez logikusan következik az állam és egyház kapcsolatának magyarországi szabályozási elvéhez, amelyben az állam nem passzív módon szemléli az egyház tevékenységét, hanem aktív módon segíti elő a társadalom számára hasznos tevékenységeinek gyakorlását. A lelkész nem avatkozhat be a büntetés-végrehajtás tevékenységébe, de a büntetés-végrehajtás sem kérhet felvilágosítást a lelkésztől a tevékenysége során tudomására jutott adatokról.

Érdekes jogtörténeti jelenség, hogy az őrizetnek, illetve az előzetes letartóztatásnak rendőrségi fogdában történő végrehajtásáról az 1990. évben két jogszabály is megjelent. Az első még nem vett tudomást a fogvatartottak vallási igényeiről, a módosítás viszont már igen.¹⁵ A rendelet kiegészült azzal, hogy a fogvatartott számára lehetővé kell tenni, hogy az egyház lelkészének gondozásában részesülhessen, illetve lehetővé kell tenni a csoportos vallásgyakorlást. A fogva tartásért felelős rendőri szerv biztosította a fogvatartott s a lelkész találkozásához – lehetőleg a fogdán belül – a megfelelő helyiséget, továbbá a vallásgyakorláshoz szükséges, az őrzésbiztonságot nem veszélyeztető kegytárgyakat magánál tarthatta.

A vallásszabadság kettős tartalommal bír: először is a vallási meggyőződés szabad megválasztásának szabadságát, másodsor pedig a vallásgyakorlás szabadságát. Ez első korlátlan jog, tehát semmiféle körülmények között sem korlátozható, a második viszont – büntetés-végrehajtási körülmények között – korlátozható jogosítvány.¹⁶

Jelenleg az alábbi jogszabályokra hivatkozhatunk, amikor a fogvatartottak vallásgyakorlásának szabadságáról, illetve az egyházak börtönmissziójának szabadságáról beszélünk. Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel ratifikálta Magyarország az ENSZ Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát. Annak 18. cikke tartalmazza, hogy mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy meggyőződését vallásos cselekmények és szertartások végzése útján akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa, gyakorolhassa és taníthassa. Senkit sem lehet olyan kényszernek alávetni, amely csorbítaná azt a szabadságát, hogy saját vallása vagy meggyőződése legyen, vagy hogy ilyent elfogadjon. A vallás vagy meggyőződés kinyilvánításának szabadságát csak a törvényben megállapított olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek a közbiztonság, a rend, a közegészség, az erkölcs, vagy mások alapvető jogai és szabadságai védelmének érdekében szükségesek. Az 1993. évi XXXI. törvénnyel ratifikált, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 9. cikke hasonlóan fogalmaz.

¹⁵ 22/1990. (VIII. 13.) BM rendelet az őrizetnek, illetve az előzetes letartóztatásnak rendőrségi fogdában történő végrehajtásáról szóló 11/1990. (II. 18.) BM rendelet módosításáról.

¹⁶ NAGY In: OLÁH 2000: 15.

A régi Btk. (1978. évi IV. tv.) 174/A. §-a, illetve az új Btk. (2012. évi C. tv.) 215. §-a szerint: aki más a lelkiismereti szabadságában erőszakkal vagy fenyegetéssel korlátoz, vagy a vallásának szabad gyakorlásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ez a büntetés-végrehajtási intézetekre is vonatkozik. A legfontosabb mégis a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet. E szerint az elítélt jogosult vallási vagy lelkiismereti meggyőződésének szabad megválasztására, annak kinyilvánítására és gyakorlására.¹⁷ Ennek értelmében a jogszabály részévé vált mindazon rendelkezés, amelyet már 1990-ben miniszteri szinten szabályoztak.¹⁸ Viszont kiemelkedő jelentőségűek azok a szakaszok, amelyek az elítéltek neveléséről szólnak. A szabadságvesztés végrehajtásának feladata, hogy fenntartsa az elítélt önbecsülését, fejlessze a felelősségérzetét, és ezzel elősegítse, hogy felkészüljön a szabadulása utáni, a társadalom elvárásának megfelelő önálló életre, ezért fel kell használni a szükséges gyógyító, oktató, erkölcsi és szellemi erőforrásokat.¹⁹ Így az egyházak bekapcsolása ebbe a munkába jogszabályi kötelezettséggé vált.

Előbbire erősít rá a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény, amikor az együttműködési, tájékoztatási és segítségnyújtási kötelezettség alatt a 13. § (1) bekezdésében úgy fogalmaz, hogy a bv. szervezet a jogszabályok keretei között együttműködik a fogva tartás körülményeinek a figyelemmel kísérésére, a szabadulás után a társadalomba való beilleszkedés elősegítésére, a karitatív tevékenység végzésére, továbbá az egyéb büntetés-végrehajtási feladatok segítésére alakult börtönmissziókkal és egyesületekkel, az ilyen tevékenységet ellátó egyházakkal, alapítványokkal és személyekkel.

A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a 93–99. §§ alatt szól az elítéltek vallásgyakorlásáról. Az elítélt részére a vallása gyakorlásával kapcsolatos, törvényben meghatározott jogok gyakorlását – a házi- és börtönben meghatározott időben és módon – az intézet biztosítja. Az intézetben az elítélt az egyháza lelkészével ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot. A kapcsolat felvételét bármelyik fél kezdeményezheti. A vallás gyakorlása nem sértheti az intézet rendjét és biztonságát, új büntetőeljárás indítása esetén a bíróság, illetve az ügyész rendelkezését. A súlyos, életveszélyes állapotban lévő elítélt kérelmére lehetővé kell tenni, hogy a lelkész az intézetben soron kívül felkeresse.

Az elítélt jogosult megvásárolni és magánál tartani a vallása gyakorlásához szükséges könyveket, továbbá az intézet rendjét és biztonságát nem veszélyeztető vallási kegytárgyakat.

Az elítélt részére lehetővé kell tenni, hogy véleményt nyilváníthasson kiskorú gyermeke vallási neveléséről, és azt a szülői felügyeletet gyakorló szülővel, illetve a törvényes képviselővel közölhesse. A vallási eseményekről az elítélteket megfelelő időben tájékoztatni kell. A biztonsági elkülönítésben lévő, a magánéletről töltő, a különleges biztonságú körleten, illetve zárkában, valamint a hosszú időre ítélt körletén elhelyezett elítélt kizárólag egyéni lelki gondozásban

¹⁷ 1979. évi 11. tvr. 36. § (1) bek. h) pont.

¹⁸ 8/1990. (IV. 27.) IM rendelet.

¹⁹ 1979. évi 11. tvr. 38. § (1)–(2) bek.

részesülhet. A vallásgyakorlás céljára megfelelő helyiségről az intézet, a tárgyi kellékekről az egyház gondoskodik. Az intézetben egyházi fenntartású könyvtár is működhet. Az elítéltek élelmezésénél [147. § (5) bek.], az intézet lehetőségein belül, az elítélt vallási igényeit is figyelembe kell venni. A 247. § szerint az intézetben megtartott egyházi rendezvényeken az ugyanazon büntetőeljárásban letartóztatottak is részt vehetnek, ha az intézet biztosítani tudja, hogy az érintettek egymással ne érintkezhessenek. A jogszabályok tehát biztosítják a fogvatartottak jogait a szabad vallásgyakorlásra. Kérdés az, hogy ez a tevékenység hoz-e bármiféle hasznot vagy eredményt, vagy csupán az egyházak öngazoló látszatevékenységéről van szó. Az alábbiakban erre térünk ki.

A 2012. évben Magyarországon 17 400 fogvatartott volt, 32 intézetben, 33 fő- és mellékfoglalkozású börtönlelkésszel, ebből 17 katolikus, a többi más felekezettű. A többi segítő munkatárs nem hivatalos állományban van, hanem csupán javadalmasz nélkül jár be az intézetekbe. A bejáróknak kevesebb joguk és lehetőségük van. Vácon például katolikus foglalkozásokra hetente háromszor két és fél óra jut, havonta van mise és gyónási lehetőség (itt református lelkész van állományban).²⁰

Magyarországon több missziós szervezet is tevékenykedik az intézetekben: Magyar Máltai Szeretetszolgálat Börtönmissziója, Mécses Szeretetszolgálat Magyar Börtönpasztorációs Társaság, Magyar Evangéliumi Börtönmisszió, Magyar Testvéri Börtöntársaság. A szervezetek célja, hogy mindenkit megkeressenek, akik egy-egy bűncselekmény által érintettek lettek. A missziós tevékenység így szól a fogvatartottakhoz és szabadultakhoz; előbbieket családjához, rokonságához, gyülekezetéhez; az áldozatokhoz és azok környezetéhez, a bűnüldöző szervek állományához; illetve az egész társadalomhoz.

Az állam jelenleg nem tud elegendő segítséget nyújtani a rehabilitációhoz.²¹ Az elítélt életét csak személyiségének belső alakulása tudja gyökeresen és radikálisan megváltoztatni. Az intézetekben három foglalkozási lehetőség adódik: ünnepélyes alkalmak, ilyenek a koncertek, istentiszteletek, amikor szélesebb fogvatartotti kör jelenik meg, s ezek a összejövetelek leginkább a preevangelizációt tudják szolgálni. A második forma a kiscsoportos foglalkozás, ahol már kialakul a lelkész és a résztvevők között egy imaközösség. A harmadik lehetőség a négy szemközti beszélgetés, lelki vezetés.

Nagyon fontos, hogy a külvilág felé is létrejöjjön egy híd, amelyet majd szabadulása után az elítélt járni tud, ezzel is elkerülve a bűnisméltés veszélyét. Ha az elítélt imádkozik a családjáért, esetleg egyházi segítséggel csomagot küld haza, s a család is imádkozik érte, (akár egyházi segítséggel) csomagot küld a fogvatartottnak, a szabadulás utáni visszafogadás sokkal zökkenőmentesebben megy. Európa-szerte léteznek már olyan vallási egyesületek, amelyek igazságügyi dolgozókat vagy bűnüldöző szervek alkalmazottjait tömörítik, így ezek a vallásos emberek másképpen kezelik a bűnelkövetőket, a társadalomba való visszailleszkedésükre reményt látva kevésbé kezelik őket előítéllettel.²²

²⁰ VAGNER 2012: 168–169.

²¹ 1979. évi 11. tvr. 19. §: Az állam feladata a visszailleszkedés segítése (nem elérése – a szerző megjegyzése).

²² ROSZIK G. (1997): *Börtönben voltam és eljöttetek hozzám*. Magyar Testvéri Börtöntársaság, Gödöllő. 1–14.

Mint látható, a börtönpasztoráció nemcsak istentisztelet-tartásban merül ki, hanem élet- és értékorientációs életvezetést segítő emberi szolgálat, beleértve az utógondozást is. Nem a hit-térítés áll a középpontban, hanem a reszocializációban való tevékeny és hatékony részvétel. Eredményként lehet elkönyvelni az intézeten belüli feszült helyzetek kezelését, feloldását, a vigasznyújtást, indulatok vagy bosszúvágy csillapítását, a megbocsátás elősegítését, a családdal és a börtöntársakkal való kapcsolat javítását. Az elítélt szívében remény fakad egy jobb életre. A börtönpasztoráció biztonságosabbá teszi a fogvatartási intézetet, mert az elítéltek kezelhetőbbé válnak.²³ A fogvatartottak nevelésének, így a börtönpasztoráció célja is az önkéntes, jogkövető, normatív magatartás kialakítása, amely a szabadulás után a társadalom által tolerálható életvezetésben nyilvánul meg. Fontos a posztkonvencionális magatartás kialakítása, legalább is megkísérlése. A prekonvencionális, de szerepét jól játszó fogvatartott a fogvatartói felé maximálisan megfelelehet, miközben cellatársait terrorizálhatja, s szabadulása után is fennáll a bűnisméltés veszélye. Az egyházak hiteles értékközvetítők, ezért az antiszociális normarendszerrel szemben reális alternatívát és magasabb életminőséget jelenítenek meg. Az elítélteket bent olyan hatások érik, amelytől önző, labilis, erőszakos, érzelmileg kiüresedett személyiséggé válhatnak; ezeket kell feloldani konstruktív ellenerőkkel, amelyre a börtönpasztoráció alkalmas eszköz. Akik az egyházi rendezvényeken részt vesznek, azok a pszichoszociális nyereséget, biztonságot keresők köréből kerülnek ki. A lelkész emberszámba veszi az elítéltet, előítélet-mentesen közelodik hozzá. A lelkésszel való beszélgetés elősegíti a legszörnyűbb bűnök alóli feloldozást is, továbbá pozitív életperspektívát nyújt. Teljes megtérés után, felekezeti támogatással a kinti életben is elkerülhető a bűnisméltés veszélye.²⁴

A lelkész és a gyülekezet bevonása a szabadulás utáni visszailleszkedés szempontjából jelentős tényező a család mellett. A megkezdett keresztény életvitel folytatásának támogatása a közösségi befogadáson keresztül vezet.²⁵ A csoportos foglalkozások segítik a személyiségben a társas érintkezés normális kialakítását: elnézőbb, megbocsátóbb, adakozóbb lesz. Elutasítja a nyílt erőszakot. A hit rendszeres gyakorlása és a szervezett vallási programok vigaszt, konstruktív időstruktúrát, érzelmi kapaszkodót, biztonságélményt kölcsönöznek az egyhangú börtönévek során. Az egyházi helyszínek általában másképp néznek ki, mint a lakózárcák vagy a munkahelyek. A hittancsoport összehasonlító-normatív funkciójával, a közösségi többlet-indukciós erejével segítheti a reszocializációt. A vallásos elítéltek kollektív tudata erős, az intézet falain belül segítik egymást, ez a szolidaritás íratlan szabály formájában kötelezővé válik.

Nem szabad viszont figyelmen kívül hagyni az esetleges negatív hatások lehetőségét sem. Ha valamelyik fogvatartott nem érti meg a vallási tanítás lényegét, könnyen kérkedő, hivalkodó, másokat kioktató, bűneit szentírási idézetekkel ignoráló, antipatikus magatartást tanúsíthat, amely kiváltja a többi elítélt szóbeli vagy tetteges retorzióját. A vallás viszont koherens ember- és

²³ NAGY 10–11, 15.

²⁴ KOVÁCS Zs.: A szabad vallásgyakorlás egyén és társaslélektani összefüggései a fogvatartottak körében. In: OLÁH 2000: 22–24.

²⁵ NEGREA V. (2011): Visszailleszkedés a társadalomba – János története. In: BARABÁS T. – FELLEGI B. – WINDT Sz. (szerk.): *Felelősségvállalás, kapcsolat, helyreállítás. Mediáció és resztoratív igazságszolgáltatás a büntetés-végrehajtásban*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest. 308–309.

világképével – más konstruktív erőkkkel összehangoltan – irányfény lehet a válságból kiutat kereső, börtönviselt ember számára.²⁶

A börtönpasztoráció célja tehát fenntartani a fogvatartottban a létigenlést, a bűn nélküli élet vágyát. Az egyház értékeket hordoz, illetve behozza az intézetek falai közé a szabad világot, kapcsolatot mutat a külvilág felé.²⁷ A raboknak meg kell mutatni a szabadság valóságos fogalmát. Ha kikerül a börtönből, az esetek jelentős részében a kinti világban nincstelenség, társtalanság, akár éhezés várja. Jogosan teheti fel a kérdést: ez lenne a szabadság? Mert ez nem az. A szabadság hit abban, hogy van Valaki, akinek fontosak vagyunk, aki szeret bennünket. Már nem vagyunk egyedül, van, aki útítársunkká szegődik mellénk. Jézus Krisztus is szegény, kitalált és megvetett volt. Sorsközösséget vállal mindenkiel, a bűnös, fogva tartásból szabaduló emberrel is.²⁸ A jobb lator a kilátástalanságban békült ki önmagával és az Istennel (Lk 23,39-43).

Ezt a tanulmányt a híres teológusnak, Karl Barth-nak, a börtönmisszió kapcsán készült három homíliarészletével zárjuk, röviden bemutatva azt, hogy milyen lelkiület segít a fogvatartottak számára a kiút keresésében. A fogvatartott embert a gyengesége húzza vissza, eltántorítja attól, hogy újrakezdje az életét, szakítson a bűnöző életmódjával. De ez a gyengeség is elegendő az újrakezdéshez Isten segítő kegyelmével. Van remény az újrakezdéshez! (2Kor 12,9). A bűn következménye végigkíséri a bűnelkövetőt élete végéig. Ezt a terhet hordozni kell, ahogy mások terheit is, amelyek hatással vannak ránk. Egymás terheit hordozzuk (Gal 6,2), ebből nem lehet kimenekülni. De ott van a lehetőség, hogy kimondhassuk Isten előtt: szólíts engem a nyomorúságom napján! S Isten válasza nem marad el: én megmentelek, s te dicsőíteni fogsz engem (Zsoltárok 49,15). Van rabság, amely elviselhetetlenebb a rácsoknál, s van szabadság, amely a rácsokon belül sem vehető el senkitől.

²⁶ KOVÁCS In: OLÁH 2000: 24–26.

²⁷ MOCSAI In: OLÁH 2000: 59–60.

²⁸ PINTÉR T. (1996): *Szegletkő*. Mécses Szeretetszolgálat, Magyar Börtönpasztorációs Társaság, Szeged. 5, 10.